

DE VERENIGDE NATIES HERVORMEN, NU OF NOOIT ?

Secretaris-Generaal Kofi Annan heeft de discussie heropend over de hervorming van de VN. Die discussie is van fundamenteel belang, stelt Jan Wouters, hoogleraar internationaal recht aan de KULeuven. 'Het is misschien wel nu of nooit voor de organisatie'. Prof. Wouters ziet in de denkoefening ook een verantwoordelijkheid voor de Vlaamse juristen.

JAN WOUTERS

In zijn toespraak tot de met staatshoofden en ministers gevulde Algemene Vergadering van de Verenigde Naties wond Secretaris-Generaal Kofi Annan er op 23 september van dit jaar geen doekjes om. Hij nam terzelfdertijd het unilateralisme op de korrel van staten die er een doctrine van *pre-emptive strikes* op nahouden, als de tekortkomingen van de VN zelf. In dit *annus horribilis* voor de VN - denk aan de Irakoorlog waar de Veiligheidsraad werd 'gepasseerd', maar ook aan de gruwelijke aanslag in Bagdad op 19 augustus, waar de organisatie sommige van zijn meest getalenteerde en gerespecteerde medewerkers verloor - schrikt Annan er niet voor terug te pleiten voor radicale hervormingen teneinde te komen tot een effectievere werking van de Veiligheidsraad, het Secretariaat, de Algemene Vergadering, de Economische en Sociale Raad (ECOSOC), en zelfs de - sinds jaren comateuze - Trustschapsraad. We zijn, zo stelt Annan, aanbeland op een scharniermoment dat niet minder beslissend kan zijn dan in 1945, toen de VN werd opgericht.

Zoals altijd heeft de Secretaris-Generaal haarfijn gevoeld en verwoord wat er momenteel leeft in de internationale gemeenschap en binnen de VN zelf. Erg hoopvol stemt dat niet. Er is enerzijds een schrijnend gebrek aan consensus tussen de 191 VN-lidstaten over de belangrijkste uitdagingen : voor de enen is dit de 'nieuwe' dreiging van terrorisme en massavernietigingswapens, voor de anderen veeleer de dreiging die uitgaat van de proliferatie van kleine wapens - een dodelijke plaag in landen die door interne conflicten worden verscheurd - dan wel 'zachtere' bedreigingen zoals extreme armoede, besmettelijke ziekten of de degradatie van het leefmilieu. Deze grote verdeeldheid werkt niet alleen verlamvend voor de VN, maar leidt ook de aandacht af van de tenuitvoerlegging van de Millenniumdoelstellingen, waarover drie jaar geleden juist *wel* een consensus was bereikt: het laatste 'voortgangsrapport' van de Secretaris-Generaal luidt terecht de alarmklok hierover. Anderzijds heeft de VN o.a. door de Irakcrisis opnieuw in heel wat landen aan autoriteit en legitimiteit ingeboet. De kater die het Irakdossier bij vele regeringen en bij de publieke opinie laat, kan voor de VN bijzonder gevaarlijke repercussies hebben.

En toch ziet men dat het land dat unilateraal (pardon, met een coalitie) ten oorlog trok, nu schoorvoetend terugkeert naar diezelfde VN in een zoektocht naar meer internationale samenwerking en steun bij de heropbouw van Irak. Men zou kunnen zeggen : een les in nederigheid, het bewijst dat er geen alternatief is voor de VN. Kijk uit. Alles hangt af van de *wijze* waarop de VN in het Irakese dossier wordt betrokken.

Het volstaat om resolutie 1483 van de Veiligheidsraad van 22 mei 2003 ter hand te nemen : de VN werd terug ten tonele gevoerd om een ‘vitale’ (lees : voornamelijk humanitaire) rol te spelen in Irak, maar zulks zonder daadwerkelijke bestuursbevoegdheid : politiek en militair is de macht volledig in handen van de ‘bezettende mogendheden’, die in die status door de betrokken resolutie ook formeel werden gelegitimeerd. De harde ervaringen van de laatste maanden geven aan dat dit systeem niet houdbaar is. Uiteindelijk kan de VN maar geloofwaardig worden ingeschakeld indien zij een prominente rol in het (overgangs-)bestuur en de *nation-building* van Irak krijgt toebedeeld. Die rol, en het tijdpad voor het herstel van Irakese soevereiniteit, vormen precies de inzet van de huidige onderhandelingen in de Veiligheidsraad over een nieuwe resolutie. Hopelijk wordt deze kwestie niet door olie- of andere commerciële belangen naar de zijlijn gemanoeuvreerd.

Het heropenen van de discussie over de hervorming van de VN is van fundamenteel belang. Het *momentum* is er, en misschien is het wel nu of nooit voor de organisatie. Maar van een consensus over een ingrijpende hervorming van de institutionele architectuur van de wereldorganisatie is er bij de 191 lidstaten - en zelfs tussen lidstaten van de Europese Unie onderling - in de verste verten geen sprake. Precies hierin schuilt een minstens even groot gevaar voor de VN en voor haar perceptie door de lidstaten en de publieke opinie. Als men de debatten over de tekortkomingen in de samenstelling, besluitvorming, effectiviteit, legitimiteit enzovoorts van de VN-organen opengooit zonder de noodzakelijke voorbereiding en zonder een uitgewerkt hervormingsplan, dreigt dit de werking van de VN op korte termijn alleen verder te verlammen en wakkert dit mogelijk de vertrouwenscrisis verder aan. Terecht heeft Kofi Annan deze kwestie in eerste instantie toevertrouwd aan een panel van hoog niveau, dat aan hem zal rapporteren zodat hij voor de volgende Algemene Vergadering, in september 2004, aanbevelingen kan formuleren. Hier ligt voor ons allen een uitdaging én een verantwoordelijkheid. Zoals Kofi Annan het stelde : *wij zijn de Verenigde Naties*.

Een fundamenteel herdenken van de institutionele architectuur van de VN vergt veel studiewerk en een zeer ruime betrokkenheid van alle geledingen van de maatschappij, van beleidsmakers tot de *civil society* én tot ... de juristengemeenschap. Laten we deze problematiek in ons land, en met de Vlaamse juristen, op een zeer gedegen wijze opvolgen en er de noodzakelijke tijd en energie in investeren. Wat op het spel staat, is niet minder dan het veiligstellen van de wereldvrede en de duurzame toekomst van onze planeet.

De auteur is hoogleraar internationaal recht aan de KU Leuven en voorzitter van de Vereniging voor de Verenigde Naties

Dit opiniestuk werd gepubliceerd in de Juristenkrant, nr. 75, 8 oktober 2003, p. 4.